

STARTTIVALMENNUKSESTA asiakasnuorten äänellä

KESÄ

Mikko // osakeyhtiö

YHTEENVETORAPORTTI VALTAKUNNALLISEN TYÖPAJAYHDISTYKSEN STARTTI
PAREMPAAN ELÄMÄÄN -JUURRUTTAMISHANKKEELLE. 12/2015, MIKKO KESÄ.

Mikä vitun leikkikoulu?

Anteeksi kielenkäyttö. Sitä tulee myös jatkossa. Nuorten ääni ei silotteluja kaipaa silloin, kun halutaan aidosti ymmärtää sellaisia nuoria, joita noin 50 jututin kymmenellä eri paikkakunnalla.

Tässä tapauksessa äänet kantautuvat starttivalmennuksesta, jossa osa nuorista on eri lähtökohdista, osa rankkojenkin taustojensa kautta. Näistä en kuitenkaan ollut kiinnostunut, vaan siitä, mitä he toisaalta ajattelivat starttivalmennuksesta palveluna ja toisaalta omasta huomisestaan.

Minulle valkeni mitä ”syrjäytyminen” nuorille tarkoittaa. Uskallan väittää yleistäenkin, että rankkojen tarinoiden sijaan valtaosalle se on kotona olemista: pelaamista öisin, nukkumista päivisin, tylsistymistä, juomista, masentumista...

Starttipajalle tai -valmennukseen lähdetään häpeillen sitä, mitä muut nuoresta ajattelevat.

Parasta täällä on ihan kaikki. On vain väärin etteivät kaikki pääse mukaan!

Startista saadaan paljon myönteisiä kokemuksia: tekemistä tylsään arkeen ja sisältöä kaikkeen siihen tyhjään, jonka päällä ollaan joskus oltu montakin vuotta.

Matkan aikana ja jälkeen sanotaan, että on väärin, etteivät kaikki apua tarvitsevat nuoret pääse mukaan. Ei huvita juoda, jottei jäätäisi jostain seuraavan päivän kokemuksesta pois.

Startti ja sen osaava henkilökunta juurruttavat nuoreen luottamuksen omien asioidensa omistajuudesta ja ratkaisijuudesta sekä luottamuksen vastaanottaa ulkoista apua.

Näiden nuorten tulevaisuuden tikapuihin täytyy rakentaa pitävät pystytuet. Tässä työssä starttivalmennus onnistuu nappiin.

Startilla ei kuitenkaan ole yhteiskunnassa tunnustettua statusarvoa. Edelleen nuoren asema on pelkkä viiva paperissa. Istuminen, omien asioiden läpikäynti, paskan puhuminen ja kahvin juonti eivät ole ammattinimikkeitä eikä niistä saa tutkintoa, joita voisi papereihin täyttää. Toiminnan aseman ja statusarvon parantamisessa ja tätä kautta nuoren identiteetin vahvistamisessa on vielä paljon tehtävää.

Sisällys

Tavoitteet ja toteutus.....	3
Mistä on kyse.....	4
Hyvät ja huonot puolet.....	7
Mihin tuo avun	10
Miten toiminta asemoituu	14
Mistä huolehtia jatkossakin ja mitä parantaa	18

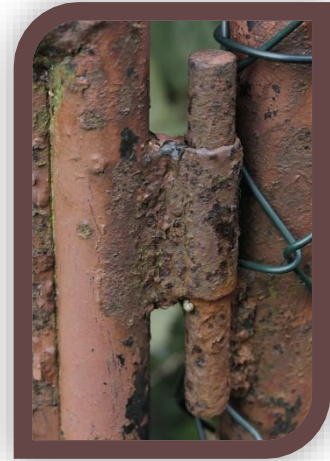
Tavoitteet ja toteutus

Selvityksen tarkoitus oli tehdä näkyväksi Valtakunnallisen työpajajhdistyksen RAY:n rahoittamassa Startti parempaan elämään -juurruttamishankkeessa (2012–2016) mukana olevien starttivalmennusmenetelmää soveltavien työpajojen asiakasnuorten näkemyksiä ja kokemuksia Startin toiminnasta.

Starttivalmennusta on dokumentoitu ja siitä on kirjoitettu melko paljon. Valtaosassa materiaaleista puhutaan asiantuntijalta toiselle, viranomaiselta toiselle viranomaiselle tai ohjaajalta yhteistyöverkostolle. Monikaan teksti ei puhu nuorelle, saati puhuttele häntä. Yhtään tekstiä ei löytynyt, missä nuori itse olisi puhunut. Tiedätte mitä tarkoitan, kun kirjoitatte Googleen ”starttivalmennus”. Iso kiitos ja tunnustus valtakunnallisen työpajajhdistyksen Startti parempaan elämään -juurruttamishankkeelle, joka alun perin katsoi tärkeäksi saattaa myös nuoren äänen kuuluvaksi.

Asiakashaastattelut toteutettiin 10 työpajassa aikavälillä 7.10.–18.11.2015: Heinolassa, lissä, Imatralla, Kouvolassa, Rovaniemellä, Siikalatvalla, Suomussalmella, Torniossa, Turussa ja Tyrnävällä. Haastatteluista kaikki tehtiin nuoret henkilökohtaisesti kohdaten (pois lukien yksi, joka jouduttiin aikataulusyistä tekemään puhelimitse). Haastattelut tehtiin ryhmämuotoisesti ja ne onnistuivat hyvin. Kiitos myös pajaohjaajille käytännön järjestelyistä.

Työn metodologia nojautuu soveltuvien osin BIKVA-arviointimenetelmään (Krogstrup 2004, Asiakaslähtöinen arviointi mm. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193603>). Bikvan soveltamisen pääidea oli tässä selvityksessä edetä asiakaslähtöisesti syventäen ja tarkentaen tutkimuskysymyksiä haastattelujen edetessä. Selvityksen alussa oli karkea teemarunko, jonka avulla päästiin sisään keskusteluun nuorten kanssa. Teemat tarkentuivat pajakierroksen edetessä ja esiin nousi uusia asioita, joista kannatti kysyä. Nuoret saivat myös itse täydentää kysymyksiä ja tietenkin vastata niihin. Työ oli laadullinen ja tarkoitus oli kerryttää ja syventää ilmiötä laadullisin opein. Esiin on tuotu yksilöllisiä nuorten ääniä sitaatein (”). Lopussa näitä peilaten tuodaan esiin starttivalmennuksen roolia ja asemaa yhteiskunnassa sekä havaintoja asioista, joita kannattaa vaalia ja joita voisi vielä kehittää. Risuaidoilla (#) havainnollistetaan työn tekijän omia nostoja marginaalissa.

# #

Monikaan teksti ei puhu nuorelle saati puhuttele häntä.

Mistä on kyse

Starttivalmennuksessa opitaan tai otetaan kiinni normaali elämänrytmi. Tämä vastaus toistui pajasta toiseen ja nuorelta toiselle. Suosittu työmuoto, joka vahvisti tätä normaaliutta, oli ruoanlaitto. Ruoanlaittoon sekä yhteisiin kahvihetkiin kuuluivat myös aterioinnin tilanne yhteisöllisessä merkityksessä sekä mm. ruokailuvälineiden asianmukainen esillepano ja siivous. ”Tekisi hyvää monelle päättäjällekin oppia keittämään kahvia ja korjaamaan omat astiansa” todettiin. Kommentissa oli havaittavissa tervettä ylpeyttä omasta tekemisestä.

Palautuminen ”normaaliin” toistui muillakin tavoin nuorten puheenvuoroissa. Normaaliutta edustivat elämänrytmin ja ajanhallinnan saavuttaminen, erilaiset viranomaisyhteydet sekä lomakkeiden ajan tasalle saattaminen. Vastauksista sai vaikutelman, että osa asioista tehtiin myös nuorten puolesta, mutta isommassa osassa kommentteista näkyi myös vastuunotto omista asioista. ”Joku ottaa itseään niskasta kiinni, toisia tönitään eteenpäin”, mainittiin.

Nuoret kokivat, että starttivalmennuksessa ja -pajassa saa mielekästä tekemistä tylsään arkeen. Ruoanlaiton lisäksi tekeminen on vaihdellut pajoittain paljonkin. Paikkakunnilla, joissa starttipajat ovat olleet osa isompaa työpajakokonaisuutta, on käytössä ollut myös muiden pajojen työ- ja toimintamahdollisuudet. Startissa on tehty erilaisia retkiä, tutustumisvierailuja ja käyty harrastamassa erilaisia aktiviteetteja. Erilaiset käsityöt, ”rättikässä”, askartelu ja puutyöt ovat olleet myös ominaista tekemistä. Osa tekemisestä ei kuitenkaan ole ollut kaikille mieleistä. ”Oli pakko osallistua harrastamaan vaikka sivusta seuraten”, todettiin.

Yksi keskeisistä nuorten esiin nostamista työmuodoista on ollut myös ”istuminen”, ”paskan puhuminen” ja ”sosialisoituminen”. Tämä on ollut nuorten mielestä arvokasta. Eri ryhmien sisällä oli havaittavissa hyvä, kannustava yhteishenki. Huumori on ollut usein läsnä. Tunnistettavaa oli myös se, että ryhmissä on ollut tilaa kaikenlaisille nuorille; hiljaisemmille ja puheliaammille, vitsailijoille ja niille, joita ei naurattanut.

Yksilöllisyys mainittiin. Sillä tarkoitettiin esimerkiksi, että kuunnellaan ja ollaan kiinnostuneita jokaisesta nuoresta. Vaikutusmahdollisuus toiminnan sisältöön on ollut osa

”

***Tässä on kyse
meistä nuorista,
meidän
hyvinvoinnista.***

***Vaikea kuvata,
täytyisi kokea.***

***Istumista ja
paskan
puhumista.***

yksilöllisyyttä. Osoitetaan luottamusta, jonka vastineeksi nuori luottaa.

Osa nuorista oli omien sanojensa mukaan ”kuntouttavassa työtoiminnassa”. Osa myös mainitsi olevansa toiminnassa, koska ollaan ”syrjäytyneitä nuoria”. Nuoret siis asemoivat itsensä sellaisiin käsitteisiin, joita ei toivottavasti ole tarkoitettu toiminnan statukseksi tai nuoren identiteetiksi, vaan pikemminkin tilastoihin, raportteihin ja hallinnollisiin päätöksiin.

Havainto herätti mielenkiinnon siitä, millaiseksi nuori kokee itsensä muiden silmissä osallistuessaan toimintaan. Tulos ei tästä näkökulmasta mairittele. Vastauksena ”suuri häpeä nuorten keskuudessa olla täällä” tuli varsin avoimesti esiin. Moni nuori miettikin, miten he pystyisivät itse oikaisemaan näitä mielikuvia huomattessaan toiminnan kautta nämä täysin vääriksi.

Jos ei oltaisi toiminnassa, oltaisiin suurelta osin kotona. Paikassa ei sinänsä ole vikaa, mutta tilanne, että ollaan ainoastaan kotona, on nuorille yksi suurimmista haasteista. Nukkuminen ja makaaminen väärin aikoihin, pelaaminen ja oleilu tylsistyttää, masentaa ja hajottaa, saa tuntemaan itsensä ulkopuoliseksi ja huonoksi. Nuoret kaipasivat lukujärjestystä elämäänsä, syyn ja tavoitteen päästä pois kotoa, ja saivat tämän Startista. Tulos oli yksiselitteinen.

Nuoret ohjautuivat starttivalmennukseen useampia eri reittejä, jotka olivat myös hyvin tiedossa nuorille. Etsivä nuorisotyöntekijä oli usealle nuorelle se taho tai kumppani, jonka ansioksi luettiin, että toimintaan oli päästy. Toki taustalla oli myös muita viranomaisia, mutta näkyvin yhteys nuoreen oli juuri etsivillä. Etsivät näyttivät useammassa pajassa olevan toiminnassa muutenkin läsnä: heihin törmäsi pajoilla ja he kävivät kyselemässä kuulumisia.

Sossu eli kunnan sosiaalitoimi nimettiin usein ohjaavaksi tahoksi. Erityisesti sossun rooli tuli esiin pajoilla, joissa nuoret toimivat kuntouttavan työtoiminnan statuksella. Työkkäri eli TE-toimisto ja joissain tapauksissa myös Typpi eli työvoiman palvelukeskus nimettiin kunnan sossun rinnalla toiseksi viranomaistahoiksi, jotka olivat palveluun ohjanneet. Yksittäisiä ohjauksia tai muuta neuvontaa palveluun hakeutumiseksi oli tullut muualtakin, kuten huostaanoton jälkihuollon kautta, mielenterveysyksiköstä sekä armeijasta.

”

***Jos en täällä,
olisin kotona
tekemässä en
mitään tai***

...pelaamassa

..juomassa

***..syvässä
masennuksessa***

***...nukkumassa
tai makaamassa***

Omaehtoinen tiedonhaku ja oma-aloitteellinen hakeutuminen Starttiin sen sijaan ei näyttänyt olevan suurta. Joillakin nuorista oli aiempaa kokemusta startista ja tämänhetkinen starttijakso oli jatkumoa jostain muusta paikasta, esimerkiksi työpajalta takaisin starttiin.

Riippumatta ohjaavasta tahosta, lähtökohdat ja alkuvaikutelma nuorilla startin alkuvaiheissa ei saanut myönteistä palautetta. Sen sijaan sai vaikutelman, että lähtötilanne on varsin epäselvä. ”Joku esite toiminnasta annettiin”.

Starttipajat ovat joko osa muuta paja- ja palvelukokonaisuutta tai melko itsenäisiä ”saarekkeita”. Tästä asetelmasta riippuu myös se, keitä muita kuin startin henkilökuntaa toiminnassa on nuorten näkökulmasta paikalla ja läsnä. Muiden pajojen ohjaajat ovat osa starttien arkea sellaisissa paikoissa, joissa startti on yksi toimintamuoto osana muuta pajakokonaisuutta.

Toiminnassa on mukana myös erilaisia ulkopuolisia tahoja, oppilaitosten opoista akupunktioterapeutteihin. Nuorten palautteiden perusteella näyttäisi siltä, ettei startin ympärille rakennu nuoren itsensä selkeästi tunnistamaa ympäröivää toimijaverkostoa. Ulkopuolisten vierailut pajoille tai pajalaisten tapaamiset ulospäin ovat ad hoc -tyyppisiä. Ne esiteltiin nuorille joko viikkolukujärjestyksessä tai ne tulivat joskus jopa yllättäen eteen. Keskeisiä henkilöitä olivat pajojen omat ohjaajat ja muut toimintaan kuuluneet tahot linkittyivät toimintaan enimmäkseen pajaohjaajien välityksellä ja katalysoimina.

Startti parempaan elämään – starttivalmennuksen perusteissa (Hilpinen ym. 2012, 24) on kuvattu tärkeitä starttivalmennuksen teemoja, jotka toiminnassa tulisi esiintyä. Nuorilta saatujen vastausten perusteella näyttää vahvimmin korostuvan luottamuksen syntyminen. Muita piirteitä olivat selkeän päivärytmin löytyminen, voimaantuminen ja osallisuuden lisääntyminen. Osa toiminnan tavoittelemista yksilöllisistä vaikuttavuustekijöistä jäi varmuudella piiloon, sillä ryhmähaastattelumenetelmässä ei ollut mahdollisuus syventyä näihin aspekteihin. Yksi piiloon jääneistä saattoi olla omien voimavarojen etsimisen tavoitteellisuus. Startissa nuorta eteenpäin suuntaavien muiden tavoitteiden toteutumista on kuvattu myöhemmin raportissa, jossa luonnehditaan sitä, mihin toiminta parhaiten antaa valmiuksia.

”

Pajalla käy ihmisiä, jotka eivät esittele itseään.

Kuntouttavan valvoja vieraili hieman vastentahtoisen näköisenä.

Kiinteistön-omistaja käy haukkumassa meitä.

Hyvät ja huonot puolet

Toiminnan hyvistä ja huonoista puolista tuli nuorilta selvästi eniten palautetta. Nuorilla oli paljon sanottavaa ja palaute oli lähes yksinomaan positiivista. Huonoja puolia joutui hieman lypsämäänkin, ja suuressa osassa pajoja niitä ei tullut juuri lainkaan.

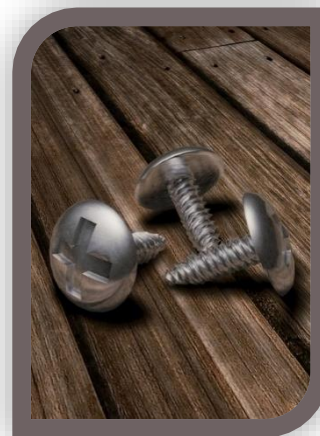
Nuorten palautteesta kiitosta saavat esimerkiksi seuraavat asiat:

- ”Täällä ymmärretään eri kuvakulmista asioista, kannustetaan ja annetaan vinkkejä”.
- ”Puututtiin elämään ja oltiin oikeasti kiinnostuneita miten menee”
- ”Työpajalta saa neuvoja ja nuoret kuuntelee niitä enemmän tosissaan”
- ”Otetaan kantaa ja tehdään ehdotuksia”
- ”Vetäjät kannustavat kokeilemaan”
- ”Pyritään auttamaan”
- ”Yksilöllistä”
- ”Matalan kynnyksen paikka”

Yksilöllisyys sekä kiinnostus nuoresta ja hänen tarpeistaan nousivat useissa palautteissa esiin etenkin silloin, kun toimintaan oli saatu hieman pidempi perspektiivi. Jopa kantaaottavuus nähtiin vain positiivisena asiana, mutta tätäkin edelsi aina siteen tai luottamuksen rakentuminen aiempien myönteisten kokemusten seurauksena. Starttipajojen hyvänä puolena voidaan pitää sitä, että siellä tai sen kautta on onnistuttu löytämään nuoren itsensä hyväksymä ”oikea tapa” puuttua hänen elämäänsä.

- ”Osaava henkilökunta”, ”hyvät ohjaajat”, ”hyvä henkilökunta”, ”ymmärtäväiset ohjaajat”, ”ohjaaja on mukava”, ”vetäjät hyviä tyyppejä”

Henkilökunta keräsi kaikkialla – yhtä edellisen kauden poikkeusta lukuun ottamatta – suurimman kiitoksen ja isoimmat kehut. Kiitosta saivat ohjaajien toimintatavat saavuttaa nuorten luottamus, nuorten kunnioittaminen sekä aito auttamisen halu.

”

Kuunnellaan nuorta.

Puututtiin elämään oikealla tavalla.

Ohjaajat on huipputyyppejä. (paitsi yksi vanha joka oli vitun rasittava.)

Starttipajojen tarjoamaa tekemistä ja agendaa kiiteltiin myös laajasti.

- ”työaika oli hyvä”
- ”monipuolista tekemistä”, ”monipuolista”
- ”Ruoan laittaminen”, ”ruokapäivät”, ”ite saa tehdä ruokaa budjetin puitteissa”
- ”Liikunta”
- ”Kivat reissut”, ”yön yli reissut”
- ”mukavia askarteluhommia”
- ”saa oikeasti tehdä mitä mieleen juolahtaa”

Toisaalta tekeminen keräsi myös jonkin verran kritiikkiä. ”Rättikässä” ja ”askartelu” eivät kiinnostaneet ja ”vitun pallomeri”, ”raskaat muuttohommat” ja ”ikkunakarmien maalaukset” eivät kaikkia miellyttäneet.

Nuorten vastauksista saa kuitenkin sen kuvan, että he itse saivat esittää tekemistä ja esitykset myös usein toteutetaan. Kritiikki saattaakin johtua siitä, miten sovittuun tekemiseen on motivoitu. Jos toimintaan on lähdetty vaikutelmasta, että on ”läsnäolopakko”, voi mukavalta tuntuva tekeminen vaikuttaa epämieluisalta.

Usealla pajalla oli nähtävillä selkeä viikkokalenteri, josta viikko-ohjelmaa pystyttiin seuraamaan ja tekemistä suunnittelemaan. Tämä vahvistaa nuoren itsensäkin kykyä jäsentää ja suunnitella omaa elämänsä kalenteria. Startin yhteisen kalenterin olemassa olo ei kehuja sinänsä kerännyt, mutta jos sitä ei ollut tai se oli epäselvä, tuli selkeää kritiikkiä.

- ”Alussa sekavat aikataulut”
- ”Tieto kulkee huonosti”, ”olla pimeässä”.

Monessa starttipajassa koettiin positiiviseksi se että oli ”paljon erilaista tekemistä”. Jotkut mainitsivat myös, että ”ei olisi haitannut, jos olisi ollut enemmänkin tekemistä ja vähemmän oleilua”. Toiveet tekemisen tahdin kiristämisestä olivat kuitenkin yksittäisiä – eivät koko toimintaa tai kaikkia siellä olevia koskettavia. Toivottiin esimerkiksi ”yhteyksiä muihin pajoihin”. Useassa sellaisessa tapauksessa, jossa olisi haluttu enemmän haastetta, kyse saattoi olla toiminnan skaalautuvuudesta: tiukat kuntouttavan työtoiminnan sopimukset määrittävät päivä- ja viikkotyömäärät eivätkä nämä joustaa esimerkiksi päivätasolla, jos virtaa ja motivaatiota riittäisi enempäänkin. Toisaalta

”

***Saa tehdä oikeasti mitä mieleen juolahtaa!
– Pahojaankin?
Joskus...;)!***

Ei vahvoja mielipiteitä puolesta eikä vastaan. Ei ole hyviä eikä huonoja puolia.

Henkilökunta sinkoilee edestakaisin ja kyselee missä mikäkin ja kukakin on.

kokonaisvaltaisempaa haasteiden kasvattamista esimerkiksi toiminnan kestoa tai tavoitteita lisäämällä ei koettu myöskään hyväksi ratkaisuksi. ”Voisi olla haastetta, mutta omilla ehdoilla ja jaksamisen mukaan”, mainittiin.

Yksittäisiksi jääneet maininnat toiminnan hyvistä ja huonoista puolista heijastelevat myös hyvin asioita, joihin kannattaa panostaa ja joita vaalia.

- hyvä meininki ja huumori nuorten välillä (+)
- sosialisoituminen (+)
- onnekkaita, että päästy tänne (+)
- pieni ryhmä (+)
- helppo tulla (+)
- sijainti (+)
- hyvä tila ja paikka (+)
- ei vaikuta orjatyöltä (+)
- autetaan käytännön hommissa (+)
- yleisesti mukavaa (+)
- työpajan autot oli paskoja (-)
- oma mieliala oli joskus negatiivinen (/ -)

”

***Kun on itse
positiivinen, saa
sen tarttumaan
muihin.***

***On onnekas kun
saa olla täällä.***

***Rahanpuute,
joka näkyi ja
kuului.***

Mihin tuo avun

Starttivalmennus vaikuttaa nuorten kertoman mukaan eniten siihen, että nuoret saavat omien sanojensa mukaan ”apua itsensä auttamiseen”. Toiminnan kautta vahvistuu siis nuoren itsensä voimavarat auttaa itseään, laittaa asiansa kuntoon. Toisaalta tämä kertoo siitä, että palvelu onnistuu vahvistamaan nuorta subjektiivisena toimijana.

Starttivalmennus tarjoaa tilan ja tilaisuuden siihen, että nuorten tulevaisuuden suunnitelmat selkiytyisivät ja että saataisiin katkaistua pelkän kotona oleilun tylsistyttävä ja passivoiva kierre. Joitakin konkreettisia mainintoja oli yksittäisistä osa-alueista, kuten velkaneuvonnasta ja ”paperiasioiden kuntoon laittamisesta”.

”Sain kaikki asiat järjestykseen. Laskut. Kämpän. Sain haettua kouluun. Raha-asiat. Työharjoittelupaikan”.

Olisi kuitenkin väärin sanoa, että Startti ratkaisee kaiken. Nuori ratkaisee tämän kaiken ja startti tukee tässä nuorta.

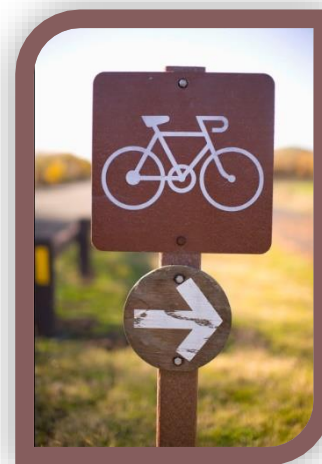
Starttivalmennus on nuorelle turvallinen, säännöllinen *systemi*, joka kannattelee nuorta ja jonka ansiosta nuori jaksaa lähteä itseään auttamaan: luottamaan ja hyväksymään myös ulkopuolisena avun.

”Auttamisesta tulee hyvä mieli”, mainittiin. Tällä ei kuitenkaan tarkoitettu tässä yhteydessä itsensä auttamista vaan muiden auttamista. Joillakin Starttipajoilla oli tehty tempauksia, joissa oli autettu muita, kuten vanhuksia ja vammaisia lapsia tai lajiteltu vaatteita pakolaisille. Oli selvästi havaittavissa, että nuoret olivat ylpeitä näistä tehtävistään. Ne koettiin merkityksellisiksi ja vastikkeellisiksi töiksi: ”mehän saadaan tästä palkkana työmarkkinatuki, se on meidän työtä”.

Vierailut eläinhoitoloihin olivat useammassa pajassa yksittäinen ja konkreettinen asia, joka koettiin hyödylliseksi. Vastauksissa korostui edellä mainittu halu ja kokemukset, jotka liittyivät heitteille jätettyihin eläimiin.

Myös erilaiset käsityöt, joita tehtiin itselle tai myytäväksi koettiin hyödyllisiksi. Toiminnasta saatava kulukorvaus, 9 euroa päivässä oli myös mainittua konkreetista, käteen jäävää, hyötyä.

Hyvä yhteishenki työpajoissa oli selkeästi havaittavissa ja se luonnollisesti koettiin hyödylliseksi itselle ja muille. ”Piristän muita

”

Patistetaan arkeen mukaan, jos on asioita hoidettavana nii niihin saa avun, jos ei ite osaa eikä jää tyhjän päälle.

Ollaan tehty vapaaehtois-työtä, ettei muita tarvi pakottaa vapaaehtois-työhön.

huumorilla”, todettiin. Tämä kävi vastausten lisäksi ilmi myös haastattelutilanteissa, jossa saavutettiin rento ilmapiiri ja nuoret keskustelivat paljon myös keskenään, heittivät juttuja ja positiivisia *piikkejä* toisilleen.

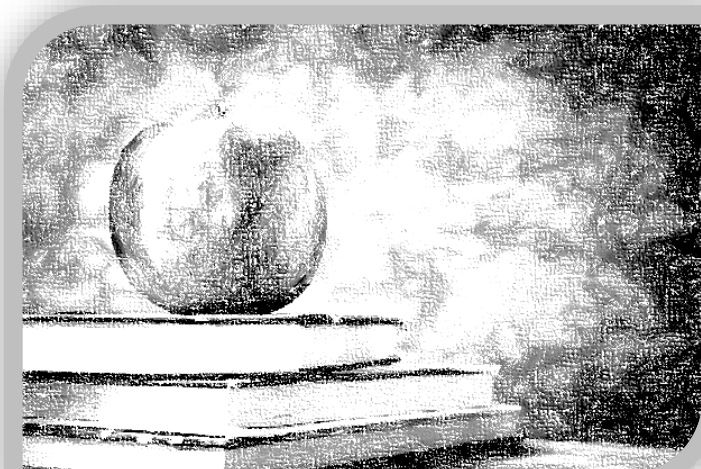
Moninaiset sosiaaliset tilanteet, keskustelut istuskelun lomassa, päivän uutisista (ja muusta paskasta) puhuminen tuntuivat nuorista mukavilta ja hyödyllisiltä.

Sosiaalisiin tilanteisiin kannustaminen ja ohjaaminen tulivat näkyvimmin esiin niissä vastauksissa, joita annettiin kirjallisina haastattelujen yhteydessä. Osalle nuorista haastattelutilanne sujui parhaiten kirjallisesti vastaten ja näissä vastauksissa oli positiivista palautetta nimenomaan omaan kehitykseen sosiaalisissa tilanteissa.

Starttipajoilla oleilu ja sen ”hyödyttömyys” todettiin myös useaan otteeseen hyödyllisenä kokemuksena. ”Niskaan hengittäminen ja pakko johtavat vääriin lopputulokseen”, mainittiin. Arvokasta oli nuorten mielestä erityisesti se, että Starttipajalla sai vain olla ja maata, jos toimintaan ei jonain päivänä huvittanut osallistua.

Startin jälkeen nuoret olivat pääasiassa aikeissa pyrkiä opiskelemaan. Suurella osalla nuorista aiempi koulunkäynti tai opiskelu oli tuottanut haasteita tai se ei vain ollut ”oma juttu”. Miksi sitten nyt tai taas haluttiin takaisin?

Nuoret uskoivat, että opiskelun kautta voi saada työtä ja ”päästään kiinni normaaliin elämään”. Eräs palaute tutkinnon suorittaneelta nuorelta oli kuitenkin kuvaava: ”Kolme vuotta opiskelua ja tutkinto ja sitten pääset sellaiseen oman alan työhön, jonka oppisi 3 tunnissa ilman tutkintoakin.”. Toisaalta siis lisäopiskelu myös epäilytti.

”

Hyödyllistä, että saisi edes vähän rohkeutta.

Hyödyttömyys on myös hyödyllistä.

Tää on vapaaehtoista. Emme olisi täällä, jos emme olisi kokeneet tätä hyödylliseksi.

Koulussa opitaan käymään koulua. Istumaan hiljaa ja paikallaan.

Opiskeluun pyrkiminen näytti olevan nuorille statuskysymys. ”Olisi mukava kirjoittaa papereihin joku muukin kuin viiva”. Opiskelu ja opiskelijana oleminen ovat yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä ja tavoiteltavia statuksia, jotka myös iso osa starttilaisista haluaa saavuttaa.

Opiskelu onkin erittäin tärkeää ja tavoiteltavaa. Nuoret totesivat kuitenkin, että olisi tärkeää löytää heille soveltuvimmat tavat opiskeluun. Suuri osa starttinuorista on yrittänyt sopeutua nykyiseen koulukonseptiin siinä välttämättä onnistumatta. Nuorten olisi myös löydettävä alat, johon on niin vahva motivaatio, että ”väärät työmuodot tai kuspäiset opettajat” eivät intoa latistaisi.

Isolle osalle starttilaisista tulevaisuudensuunnitelmat eivät olleet haastatteluhetkellä vielä selkiytyneet. ”Ei mitään käsitystä”, vastattiin. Vastaus ei yllättänyt, sillä nuorethan ovat paikassa, jossa kerrytetään motivaatiota ja selkiytetään suunnitelmia.

Jotkut harkitsivat myös muuttoa toiselle paikkakunnalle.

Osa aiemmin startissa olleista – mukaan oli siis saatu aktiivisten ohjaajien toimesta myös ”starttialumneja” – oli löytänyt startin avulla ehjiä ja kokonaisvaltaisia polkuja aina työelämään saakka. Nämä kehitys- ja kasvutarinat olivat upeaa kuultavaa. Muutamassa tapauksessa, jossa nuori halusi avoimesti omasta elämästään kertoa, oli lähtötilanne ollut vaikein mahdollinen ja lopputulos elämän järjestyminen, opiskelu ja työ. Nämä toimisivat esimerkkeinä ja samaistumiskohteina myös tuleville starttilaisille.

Kysymykseen siitä, antaako startti nuorille valmiuksia saavuttaa omia tavoitteitaan, oli tyypillinen vastaus ”antaa ja ei anna”. Suurimmalle osalle startti antaa valmiudet ratkaista ja hoitaa kuntoon ne perusasiat, jotka luovat pohjan elämälle, ja joiden kautta voi asettaa tavoitteita tulevaisuuden varalle. ”Auttaa oppimaan perussysteemit”, mainittiin. Nuorten vastauksista käy ilmi, että nuoret kaipaavat pysyvää, mahdollisesti pitkäaikaisempaakin paikkaa, joka tuo turvaa ja säännöllisyyttä, ja jossa omat tavoitteet selkiytyvät tai niitä kyetään asettamaan. Tällaiseen tarpeeseen startti näyttää myös parhaiten vastaavan.

Startti näyttäisi myös ohjaavan nuoria työvaltaisempaan ja työpajamuotoisempaan työhön. Osa pajoista tarjoaa työpajamuotoisuutta jo nyt. Niissä, jossa toiminta ei ole työvaltaista, tätä kaivattaisiin lisää. Keskusteluista ja

”

***Opiskelemaan.
Olisi mukava
kirjoittaa
papereihin joku
muukin, kuin
viiva.***

***Helppo sanoa
muille, että on
opiskelemassa.
Sillä on status.***

***Sain kaikki asiat
järjestykseen.
Laskut.
Kämpän. Sain
haettua kouluun.
Raha-asiat.
Työharjoittelu-
paikankin.***

***...antaa
valmiudet
kaikkeen siihen
tyhjään, jonka
päällä oli monta
vuotta.***

kommenteista sai kokonaisvaikutelman, että nuoret osaisivat ja pystyisivät enempäänkin. He eivät vain jaksaa tai heitä ”vaan ei kiinnostaa tai huvita”. ”On liikaa häiritseviä tekijöitä”, mainitaan.

Joidenkin nuorten kanssa keskusteltiin startin ja muiden työpajojen keskinäistä suhteesta. Toivottiin, että startista pääsisi kokeilemaan erilaisia asioita työpajoille ja kiristämään tahtiaan oman jaksamisensa mukaan. Startin rooli voisi olla tässä *tasaava venttiili*, joustava ja nuoren tarpeisiin mukautuva.

Monet nuoret mainitsevat hieman yllättäen, etteivät he ole startissa erityisesti siksi, että hakisivat tavoitteellista kehitystä. Toiminnan ”puuhastelevaa” luonnetta pidettiin hyvänä asiana. Tavoitteet haluttiin pitää etäällä tai kauempana tulevaisuudessa ”häiritsemästä yhteisiä kahvihetkiä”. Monelle startti oli paikka, joissa ei hengitetä niskaan pyrkimysten ja tavoitteiden kanssa.

Toiminnan jatkuvuus huolestutti muutamassa pajassa. Uskottiin, että startissa saadut valmiudet eivät säily, jos toiminta katkeaa tai jaksot ovat kovin lyhyitä.

”

***Istuminen ja
ihmettelykin on
tarpeellista.***

***Tällainen
toiminta pitäisi
taata.***

Miten toiminta asemoituu

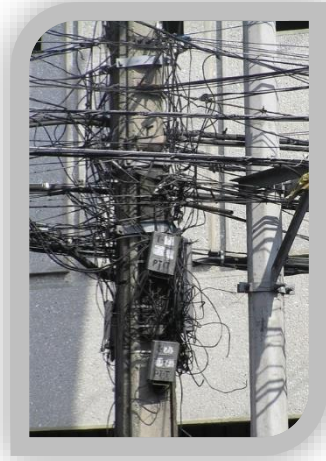
Nuorten äänen esiin nostamisen lisäksi selvitykselle asetettiin toinenkin tavoite. Tilaa toivoi, että sen perusteella voisi ottaa kantaa kysymykseen Starttivalmennuksen asemoitumisesta suhteessa nuorille suunnattuun palvelujärjestelmään. Tämä on iso kysymys vastattavaksi. Nuorten haastattelujen yhteydessä asiaa sivuttiin niiden työpajaohjaajien kanssa, joiden kanssa tähän luontevasti tilaisuus tarjoutui.

Tällaiset keskustelut tarkensivat käsitystä startista kokonaisuutena. Keskustelujen myötä Startista ilmeni puolia, jotka nousivat uusina esiin vielä haastattelukierroksen loppuvaiheessakin. Miksi näin kävi, oliko jotain jäänyt kenties kysymättä nuorilta?

Tulkinta kuitenkin oli, että startin narratiivissa saattaa olla myös sellaista, mikä ei nuorille näyttäydy tai mitä he eivät pidä mainitsemisen arvoisena. Näitä ovat esimerkiksi Starttivalmennuksen perusteissakin (Hilpinen ym. 2012) esiin nostettuja asioita tukiverkoston rakentamisesta tai määrätietoista nuoren eteenpäin saattamisesta. Voi olla, että osan asioista, kuten määrätietoisesta tavoitelähtöisyyden, nuoret halusivat itse myös väistää, eivätkä siksi nosta asiaa esiin.

Tätä selvitystä tehdessä oli yllättävää se, miten nuoret tulivat pyytämättä kuvanneeksi omaa asemaansa tai identiteettiään: ”olemme tällaisia syrjäytyneitä nuoria” tai ”kuntouttavassa työtoiminnassa”.

Jotta startin asemoinnista saadaan aidosti uutta näkökulmaa, on tämänkin kysymyksen osalta oltava uskollinen menetelmälleen: pyrkimättä tutustumaan aiheesta käytyyn asiantuntijakeskusteluun, esityksiin ja raportteihin, selvityksessä tuodaan esiin vastauksia asemoitumiseen seuraavaksi ennen kaikkea nuorten äänellä.

# #

Startin narratiivissa on myös sellaista, jota nuori ei tunnista.

Toisaalta myös sellaista, jota en olisi toivonut löytävänekään.

Startti on enemmän luomassa, kuin käynnistämässä

Erilaiset työpajapalvelut ovat joukko toisiinsa liittyviä yhteiskunnan tarjoamia palveluita kansalaisille. Onkin haastavaa tämän aineiston valossa esittää, missä järjestyksessä tai asemassa palvelut ovat suhteessa toisiinsa tai miten startti kiinnittyy muihin. Helpompi on vastata kysymykseen, miten palveluiden saaja asemoituu palveluun ja millaiseksi nämä palvelut hänen tarpeeseensa järjestyvät ja jäsentyvät.

Yhdistelmästä nuoret ja Startti olisi helposti mielletävissä, että jotain nuorilla käynnistyy tai alkaa. Näin ei kuitenkaan haastattelumieni nuorten osalta voi suoraan sanoa: nuorilla on erilaisia kokemuksia palveluista, jotka voidaan katsoa kuuluvan sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuteen. Onko startissa kyseessä sitten nivelvaiheesta lasten ja nuorten sosiaalisen kuntoutuksen ja aikuisten vastaavien osalta? Lähtäänhän nämäkin nuoret ovat pitkälti tässä taitekohdassa.

Aloittaako startti siis aikuisuran näissä palveluisissa? Näin jakoa ei voida selvityksen mukaan tehdä. On keinotekoisia asettaa ikäraja ja tarpeetonta eritellä palvelut yksinomaan eri-ikäisille kuuluviksi. Tietenkin näitäkin on. Haastatteluun osallistuneiden nuorten mielestä kyse oli kuitenkin palvelun työotteesta ja palvelun tarjoavien ihmisten palveluasenteesta, osaamisesta ja suhtautumisesta nuoreen asiakkaana: Tuleeko olo, että ymmärretään nuoren tarpeet vai ”kohdellaan vuoronumeroina” tai tuleeko vaikutelma ”ylenpalttisesta holhoamisesta”.

Palveluiden työote joko sopii tai eivät sovi nuorelle. Nuorille startti oli työmuotona sopiva: ”tässä on kyse meistä nuorista”. Muissa erityisesti viranomaispalveluissa nuoret kaipasivat mielenkiintoa ja ymmärtämystä omille asioilleen.

Onko kyse uudesta alusta tai startista uuteen parempaan alkuun? Varmasti on. Monen nuoren osalta näin on ollut monesti aiemminkin. Startti on taas uusi alku.

Starttia kuvaa *käynnistämisen* sijaan paremminkin jonkin uuden luominen ja synnyttäminen. Nuorelle uutta luovia elementtejä ovat tilaisuus, tila ja luottamus.

Monilta nuorilta kuuli myönteisen ja kiitollisen palautteen siitä, että he ovat saaneet *tilaisuuden* päästä starttiin. He olivat

Nimestä saa kuvan, että jotain käynnistyy ja alkaa.

Moni nuori kaipaa mielenkiintoa ja ymmärrystä viranomaiselta, joka heidän asioitaan hoitaa. Tämä on nuorten palvelua.

tyytyväisiä myös itseensä, koska olivat tarjotun tilaisuuden hyödyntäneet.

Startit ovat luoneet myös *tilan*, joka voidaan määritellä monella tavalla. Tila on yhteinen ja oma: kokonainen kiinteistö tai vähintään huone. Tila edellyttää sääntöjä, joiden ohjaamina nuoret voivat olla vapaammin ja vapautuneemmin. Tilaan tullaan, tilasta lähdetään ja sinne palataan. Tämä edellyttää aikatauluja. Aikataulut olivat oleellinen osa nuorten tarvitsemaa sisältöä startista. Aikataulut olivat tiedossa etukäteen ja niitä suunniteltiin yhdessä. Jos joku suunnitelmissa ei toiminut, siihen kiinnitettiin huomiota. Tila oli myös paikka, jossa nuoret kohtaavat toisensa, ohjaajat ja ajan myötä myös itsensä ja oman elämänsä.

Luottamuksen saavuttaminen on toiminnan suurin tulos. Nuori vastaanottaa apua, kun hän kykenee luottamaan ympäristöönsä. Nuori ryhtyy auttamaan itseään, kun hän luottaa itseensä. Keskeisimmät luottamuksen rakentumisen ainesosat startissa ovat aika (ja varmuus ajan riittävydestä), toiset nuoret eli vertainen yhteisö ja hyvä ohjaaja.

Edellisiä havaintoja on hankala sovittaa erilaisiin polkuihin tai porrasmalleihin nuorten palveluiden kokonaisuudesta. Kaksi näitä osuvampaa vertausta syntyi haastattelujen kuluessa:

Tikapuissa tarvitaan askelmia eli poikittaisia puolia. Starttia ei kannata sovittaa ensimmäiseksi puolaksi, josta lähdetään kiipeämään ylös. Sen sijaan startin luonnetta kuvastavat paremmin pystytuet, joihin poikittaiset puolat kiinnittyvät. Nämä kaksi pystytukea voisivat olla 1) oman luottamuksen vahvistuminen ja 2) luottamus vastaanottaa apua muilta. Puolat rakentuisivat tällöin muista sosiaalisen kuntoutuksen, koulutuksen, työelämävalmiuksien kehittämisen sekä työllistymisen palveluista. Jos yksi puola matkalla katkeaa, voi tarttua seuraavaan. Pystytukien pitävyys on oleellista. Startti on luomassa nuoren etenemisen pystytukia.

Toisen vertauksen sain keskusteluista ohjaajien kanssa. Osuva kuvas oli sellainen, jossa starttia verrattiin nuoralla kävelijän turvaverkkoon. Startin tehtävänä on tässä vertauksessa nostattaa verkkoa koko ajan lähemmäs tasapainoilijaa. Jos tiputus tulee, pudotus on aina lyhempi ja paluu takaisin nopeampaa.

Luottamus on startista saatavan kokonais kuvan perusteella suurin ja tavoiteltavin tulos.

Nuori tarvitsee luottamusta itseensä sekä että luottaa myös ulkopuoliseen apuun.

Startin asemoituminen nuoren omaan identiteettiin on oleellisinta

Selvityksessä saatujen nuorten vastausten perusteella voidaan todeta, että oleellisinta on nuoren oma identiteetti, johon starttia pitäisi toimintamuotona asemoida. Nuorten palvelulliset tarpeet näyttävät tulevan startissa hyvin täytetyiksi, mutta oleelliseksi näyttäisi tämän rinnalla muodostuvan, miten nuoren oma identiteetti ja oma asemoituminen startin kautta tapahtuvat.

Tullessaan ja ollessaan palvelussa nuori kokee häpeää. Ei itseensä, vaan siihen kuvaan, jonka hän antaa muille osallistuessaan toimintaan. Luonnehdinta on tyrmäävää kuultavaa. Onneksi startissa onnistutaan kääntämään tämä alkuasetelma ja vahvistamaan nuoren uskoa ja myönteistä kokemusta toimintaa kohtaan. Kokeneilta starttilaisilta tulee ylistävää palautetta toiminnasta.

Tämä ei kuitenkaan riitä. Taustalla on aina lähtötilanne, joka vaikuttaa pysyvämmiin. Mainosmannekiineiksi ja väärin mielikuvien oikaisijoiksi nuorista ei ole toiminnan aikana eikä jälkeenpäinkään.

Tarve on alleviivattu, mutta riittävää evästystä asian ratkaisemiseksi ei tämä haastattelukierros tuottanut. Tähän tarvitaan lisää tietoa ja osaavaa kehittämistä. Startilla on jatkossa kuitenkin mahdollisuus onnistua tässäkin.

# #

***Iso ristiriita:
Nuoret kokevat
häpeää siitä
kuvasta, millä he
näyttäytyvät
muille
osallistuessaan
palveluun ja
samalla
startissa
pidempään
olleilta tulee
toiminnasta
ylistävää
palautetta.***

***Tämä on tärkein
kaiken tämän
kaltaisen
toiminnan
uudelleen
asemoitumisen
paikka.***

***Startilla on hyvä
mahdollisuus
kääntää tämä
asetelma, koska
siinä
onnistutaan jo
nyt toiminnan
kuluessa.***

17.12.2015

Mistä huolehtia jatkossakin ja mitä parantaa

Matkan varrella nousi paljon ajatuksia siitä, miten toimintaa voisi kehittää ja mitkä ovat sen suurimmat vahvuudet, joista pitää huolehtia jatkossakin.

Raportissa on terveisiä ja nostoja, jotka kaikki kannattaa lukea ja peilata suhteessa omiin kokemuksiin. On tärkeä muistaa, että havainnot ovat kuitenkin osittain jopa yksittäisiä.

Raportissa esiin nousseet asiat eivät siten kelpaa keskiarvoksi eivätkä vertailuun tai kohdistettuina yksittäisiin pajoihin.

Tekstin hyödyntäjä voikin pohtia, mitä ajatuksia ne herättävät ja tarttua niihin, joissa on oman toiminnan kannalta pointtia.

Vaalimista vaativat kolme pääasiaa:

1. Nuoret itse: "Tässä on kyse meistä nuorista, meidän hyvinvoinnista". Työtä pitää tehdä jatkossakin nuorten eteen ja nuoret keskiössä. Kun tämä toteutuu, alkavat tulokset näkyä tilastoissa, euroina ja vaikutuksina. Tulosten, tilastojen ja eurojen ehdoilla toiminnassa ei saavuteta niitä tavoitteita, joita nuori haluaa toiminnan kautta itsellensä asettaa.
2. Ohjaajat: Ovat toiminnan suuri voimavara, hyvinä ja osaavina tyyppeinä ja kumppaneina, joihin nuoret ensisijaisesti luottavat.
3. Toiminnan ydin: Nuoren luottamuspääoman vahvistaminen auttaa itseään ja vastaanottaa ulkopuolista muuta apua.

Kehittämistä vaativat:

1. Toiminnan status nuorelle, ja miten vahvistaa nuoren omaa identiteettiä hänen osallistuessaan palveluun.
2. Toiminnan soveltuvuus ja tarpeisiin vastaavuus nuorten ehdoilla joustavasti, jopa päivätasolla: haastetta voitaisiin lisätä silloin, kun nuori haluaa haasteisiin tarttua ja siimaa antaa silloin, kun mikään ei huvita.
3. Toiminnan suunnitelmallisuuden ja säännöllisyyden edelleen kehittämistä, varmistaa nuorelle turvallinen ja selkeä rytmi, jota startti on luomassa. Tavoitteellisuutta tulee kehittää, mutta se pitäisi sovittaa toiminnan rakenteisiin hieman huomaamattomammin, ettei se ahdistu nuoria – ehkä juuri suunnitelmallisuuden ja säännöllisyyden elementiksi.